

Inovacioni ekosistem i uslovi za uvođenje visokotehnoloških rešenja u poslovanje u Srbiji

- Anketno istraživanje privrede i građana -

- O StarTech programu podrške inovacijama i digitalnoj transformaciji
- Inovacije i digitalna transformacija: Šta je šta i zašto je važno
- Inovacije i digitalna transformacija: Statistički pokazatelji
- Srbija na globalnim indeksima inovacija i digitalne transformacije
- Inovacije i digitalna transformacija iz ugla građana
- Inovacije i digitalna transformacija iz ugla privrede

StarTech program

- Program **podrške digitalnoj transformaciji malih i srednjih preduzeća**
- **Trogodišnji projekat** za promociju inovacija i tehnološkog razvoja u Srbiji
- Projekat sprovodi **NALED** uz podršku **Vlade Republike Srbije**, a finansira kompanija **Philip Morris International**
- Cilj: ubrzanje rasta srpskih kompanija i **transformacija tradicionalne ekonomije u digitalnu** i pružanje podrške u vidu sredstava i ekspertize, rada na unapređenju uslova za podsticanje inovacija i promocije domaćih inovativnih biznisa

Tri stuba projekta:

1. Direktna **finansijska i ekspertska podrška** privatnim kompanijama
2. Reforme za **bolje uslove** inovativnog poslovanja
3. **Promocija** inovacija, inovatora i Srbije kao investicione destinacije

Direktna podrška kompanijama

- Info dani u 5 gradova / 500 učesnika
- Prvi javni poziv objavljen 30. marta / milion dolara finansijske i 1.000 sati ekspertske podrške
- 229 prijava – 30 grantova
- Proglašenje dobitnika u septembru

Reforme za bolje uslove inovativnog poslovanja

- Laboratorija inovativnih javnih politika
- Savet za digitalnu ekonomiju
- Anketiranje privrede i građana
- Izrada analiza javnih politika sa preporukama za unapređenje
- Studijske posete za razmenu iskustva i upoznavanje najboljih praksi (Finska)
- Mesec inovacija: oktobar 2021
- Siva knjiga inovacija: decembar 2021

Promocija i edukacija

Promocija inovacija, inovatora i Srbije kao investicione destinacije kroz :

- Promotivne kampanje
  - ✓ Srbija inovira
  - ✓ Zašto poslovati u Srbiji?
  - ✓ Šampioni inovacija

- www.startech.org.rs i društvene mreže
  - ✓ <https://www.facebook.com/StarTechSrbija>
  - ✓ https://www.instagram.com/startech_srbija/
  - ✓ <https://www.linkedin.com/showcase/startechsrbiya/>

**Inovacije i digitalna
transformacija
Šta je šta i zašto je
važno**

Pojmovno određenje

Primena novog ili značajno poboljšanog proizvoda, procesa ili usluge ili marketinške metode ili nove organizacione metode u poslovanju, organizaciji rada ili odnosima pravnog lica sa okruženjem.

Vrste inovacija

- **inovacija proizvoda**, kao primena novog ili značajno poboljšanog proizvoda, koje je novo za odnosno pravno lice (ne mora biti nova za tržište), a nije promena estetske prirode ili isključivo prodaja inoviranih proizvoda koje je proizvelo I razvilo drugo pravno lice;
- **inovacija procesa**, kao primena novog ili značajno poboljšanog načina proizvodnje ili isporuke (uključujući značajne promene u tehnici, opremi ili softveru, ali ne isključivo organizacione i menadžerske promene) koja je nova ili unapređena za posmatrano pravno lice, bez obzira ko je razvio;
- **inovacija organizacije**, kao primena novih ili znatnih promena u strukturi ili metodama menadžmenta, s namerom da se u odnosnom pravnom licu poboljša korišćenje znanja, kvaliteta proizvoda ili usluga, ili poveća efikasnost poslovnih tokova;
- **marketinška inovacija**, kao primena nove marketinške metode, uključujući značajne promene u dizajnu proizvoda, pakovanju, plasmanu i promociji proizvoda i naplaćivanju proizvoda.

Različita shvatanja digitalne transformacije

Digitalizacija se odnosi na primenu savremenih i inovativnih tehnoloških rešenja, zasnovanih na informacionim i komunikacionim tehnologijama (npr. web site, eCommerce, društvene mreže, Google Drive, Microsoft 365, Zoom)

Digitalna transformacija se odnosi na integrisanje digitalnih tehnologija u preduzeća: veštačka inteligencija, računarstvo u oblaku, blockchain, 5g mreža, internet inteligentnih uređaja, 3D printing.

Zašto su inovacije i digitalna transformacija važne?

- Olakšavaju rast i širenje biznisa
- Služe kao odbrana od konkurencije
- Prava intelektualne svojine omogućavaju da kupcima ponudite nešto jedinstveno.
- Bolja usluga klijentima
- Dugoročno ne možete udovoljiti potrebama svojih kupaca ukoliko niste voljni da inovirate i da se transformišete
- Inovacije privlače talente

Izvor: <https://www.inc.com/gordon-tredgold/4-reasons-why-you-need-to-focus-on-innovation.html>

**Inovacije i digitalna
transformacija
Statistički
pokazatelji**

RZS (2016 – 2018): učešće poslovnih subjekata sa bar jednom od navedenih vrsta inovacija iznosi 50,2%.

Ključni faktor za inovativne aktivnosti je **veličina** tog subjekta: inovativno je više od 69% velikih, oko 62% srednjih, dok je malih poslovnih subjekata nešto više od 47%.

Inovativne aktivnosti su zastupljenije kod poslovnih subjekata koji se bave **proizvodnjom**, gde je inovacije uvelo više od polovine subjekata, dok je kod uslužnih delatnosti inovacije uvelo manje od 50% poslovnih subjekata.

Inovacije po sektorima:

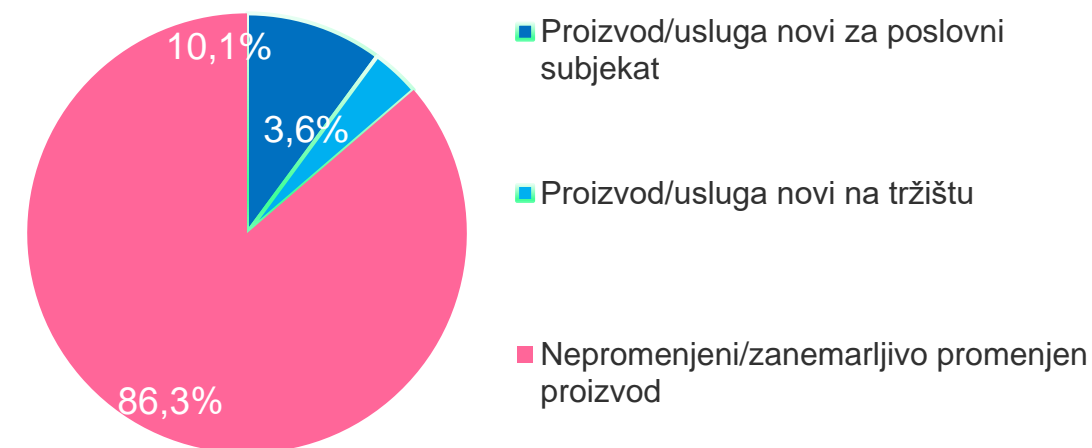
- sektor visokog obrazovanja (38,9%),
- nefinansijski sektor - privreda (38,5%),
- sektor države (19,1%)
- neprofitni sektor (3,5%).

Inovacije po delatnostima:

- informisanje i komunikacije (61,3%)
- prerađivačka industrija (58, 2%)
- snabdevanje električnom energijom, gasom i parom (21,3%)

Struktura prihoda poslovnih subjekata inovatora, RZS 2016-2018.

Ulaganje u istraživanje i razvoj:

- U Srbiji - 0,89% u društvenom proizvodu (BDP) u 2019. godini.
- Prosek Evropske unije - 2,19%.
- Standard predviđen Lisabonskom konvencijom - 3%.
- Učešće privatnog sektora u ulaganjima u istraživanje i razvoj je takođe jako nisko (0,36% BDP-a), i čini polovinu od onoga što ulaže privatni sektor u novim članicama EU, i četvrtinu ulaganja privatnog sektora u EU.

Povećanje budžeta za R&D:

- Budžet Republike Srbije se svake godine značajnije povećava u sferi inovacija:
  - 2017. 100 miliona dinara
  - 2020. 952 miliona dinara

Novi oblici poreskih olakšica za investiranje u istraživanje i razvoj za privredna društva:

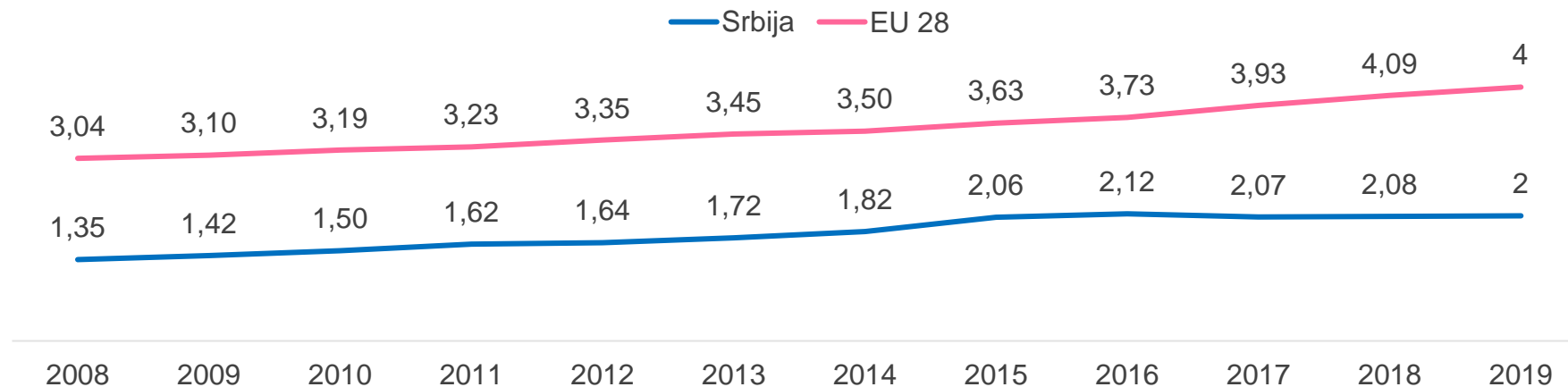
Olakšice za investicije u projekte koji uključuju naučno-istraživačke organizacije, R&D odbitak, ip Box, oslobađanje od plaćanja poreza i doprinosa na zarade za novoosnovana privredna društva, pravo na poreski kredit do 30% izvršenog ulaganja itd.

Više na: <https://inovacije.srbijastvara.rs/>

- Istraživački potencijal koncentrisan u visokom obrazovanju - 72% (EU 40%), potom u državnim institutima 26% (EU 12%), dok u privredi radi 2% istraživača (EU 46%)

Izvor: Evropa 2020

- Obim istraživačke populacije duplo manji od proseka EU, iako ukupan broj istraživača beleži stalni rast

Broj istraživača u Republici Srbiji i Evropskoj uniji na hiljadu stanovnika u periodu 2008–2019.

1. Prava industrijske svojine:

- pronalazačko pravo – patenti,
- pravo znakova razlikovanja – žigovi,
- pravo konkurencije – suzbijanje nelojalne konkurencije.

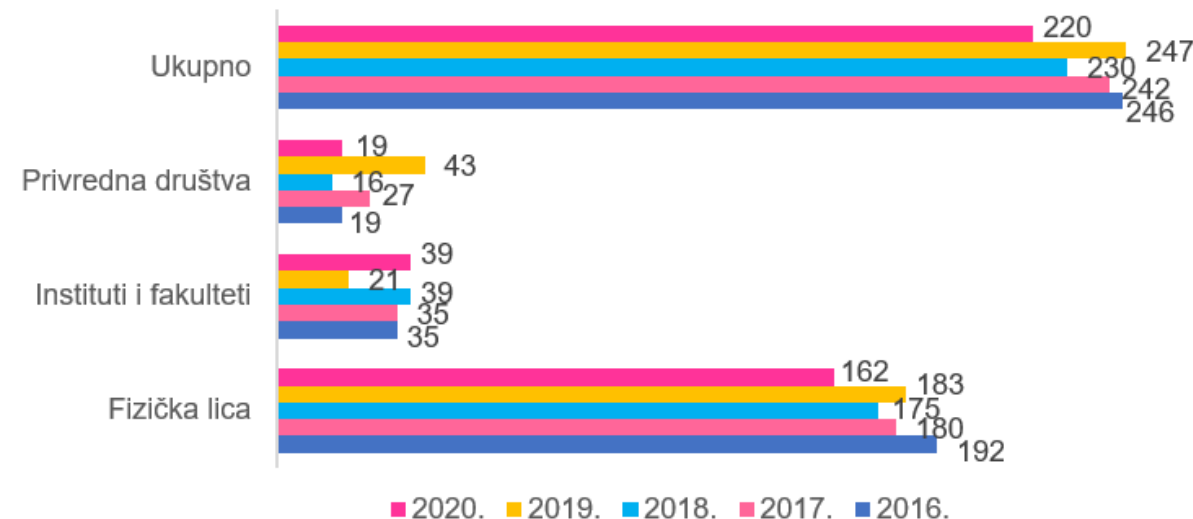
2. Autorsko i srodna prava – računarski program/softver

Broj prijavljenih patenata na milion stanovnika u Srbiji je oko 50 i skoro je pet puta manji od proseka EU (230), a znatno je veći jaz u poređenju sa razvijenim članicama EU: Norveška (340), Finska (330), Danska (300), Austrija (280), Švedska (280), Slovenija (150), itd.

Posebno je nepovoljna činjenica da broj patentnih prijava i zaštićenih patenata **individualnih inovatora** značajno nadmašuje institucionalne inovatore (univerzitete, institute, privredne organizacije)

- **Hemofarm, Metalac Posuđe, RT-RK, TIM-ING Centar** firme koje štite i upravljaju intelektualnom svojinom.
- Kompanije koje imaju dugu tradiciju zaštite i veliki broj žigova: **Galenika, Soko Štark, Pionir, Bambi, Jafa Crvenka, Henkel**.

Ukupan broj prijava patenata domaćih podnosilaca prema vrsti prijavitelaca od 2016. do 2020. godine

**Srbija na globalnim
indeksima inovacija i
digitalne transformacija**

Naziv indeksa	Rezultat Srbije
1. Globalni indeks inovativnosti	53/131
2. Evropski indeks inovativnosti	31/37
3. Izveštaj o globalnoj konkurentnosti	72/141
4. Indeks ekonomije znanja	13/38
5. Index platformске ekonomije	62/116
6. Tehnološki gradovi budućnosti	Beograd 46/76
7. Bloombergov indeks inovacija	48/60

Naša zemlja je najčešće pri sredini rang lista, i u određenim aspektima kontinuirano napreduje.

Srbija je najlošije rangirana u oblasti istraživanja i razvoja, dok se najbolje kotira u segmentu sofisticiranost tržišta.

Indeksi na kojima Srbija nije rangirana:

1. IMD najkonkurentnije ekonomije sveta
2. Globalni preduzetnički pregled
3. Lakoća digitalnog poslovanja

Pet oblasti za unapređenje:

1. Utrošak na istraživanje i razvoj kao % BDP-a
2. Dostupnost i troškovi rizičnog kapitala
3. Zaštita intelektualne svojine
4. Saradnja univerziteta i privrede
5. Razvoj klastera

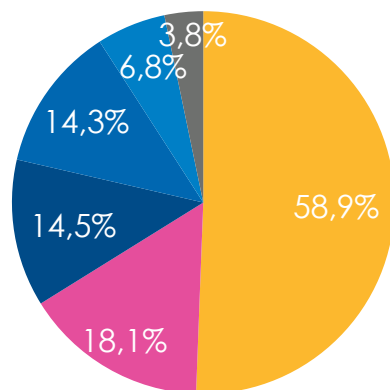

**Inovacije i
digitalna
transformacija iz
ugla građana**

Značenje koje građani pridaju inovacijama i inovativnom poslovanju **drugačije je od onoga što ti pojmovi zaista i znače.**

Značenje inovacija

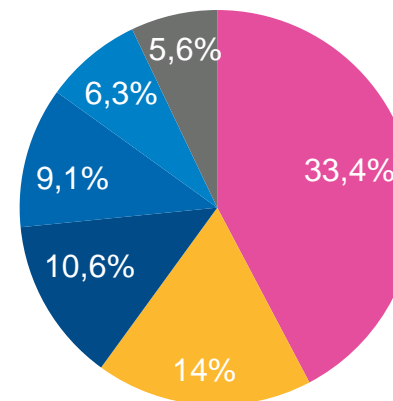
- Novine
- Olakšavanje života
- Poboljšanja trenutnog stanja
- Tehnološke novine
- Promene
- Drugo

- Više od polovine građana izjednačava pojam inovacija sa novinama (58,9%), dok 14,5% pojam inovacija poistovećuje sa **tehnološkim novinama**.

Značenje inovativnog poslovanja

- Novi način, modeli poslovanja
- Primena novih tehnologija u poslovanju
- Moderno, savremeno poslovanje
- Unapređeno poslovanje
- Nove ideje u poslovanju
- Drugo

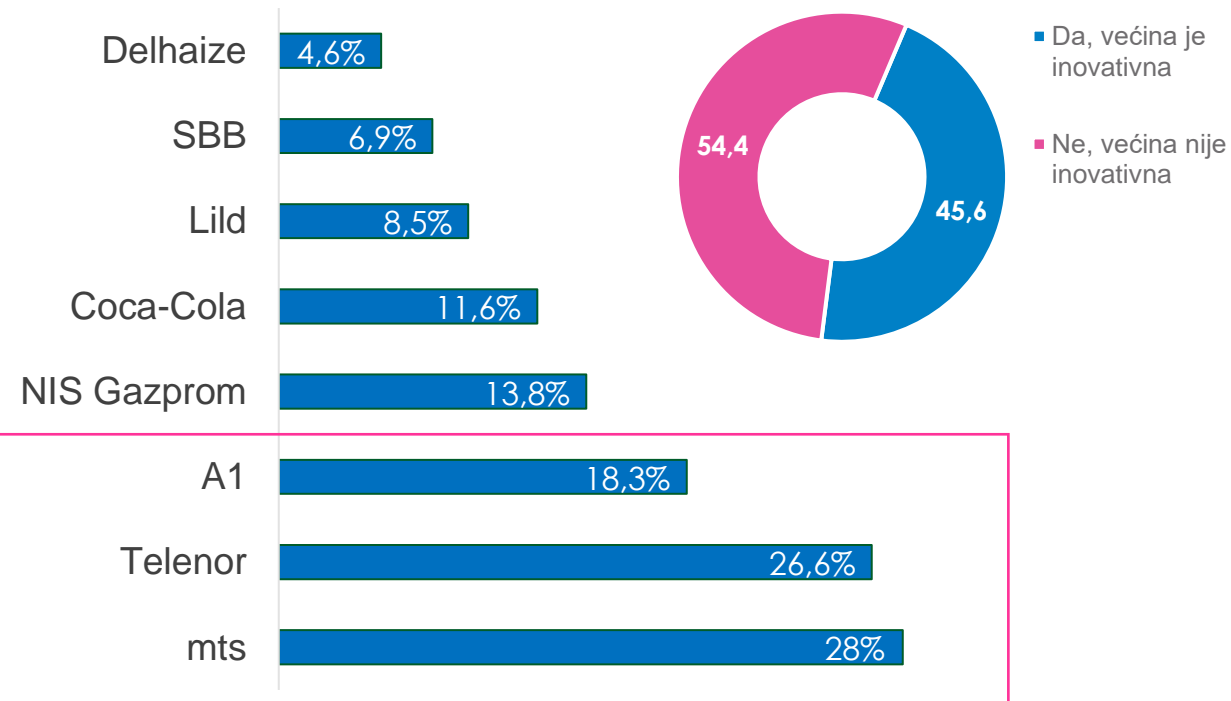
- Inovativno poslovanje je za većinu građana (33,4%) poslovanje koje se **oslanja na nove načine i modele poslovanja**, što posebno prepoznaje mlađa populacija.

Inovacije po delatnostima

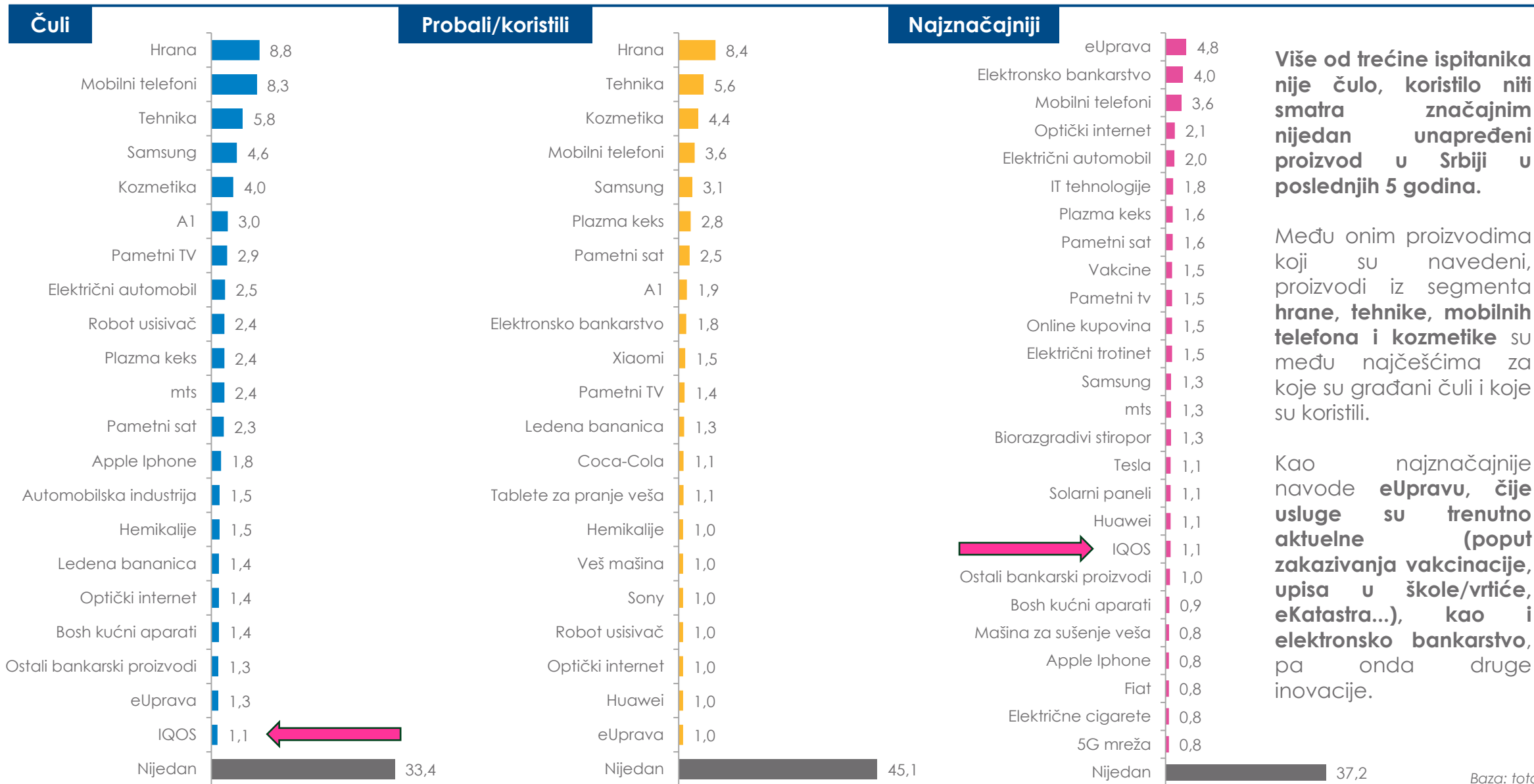

Inovativne kompanije:

1. telekomunikacione kompanije,
2. kompanije iz prehrambene industrije
3. preduzeća iz naftne industrije.

Za koji novi ili unapređeni proizvod ste čuli/probali/koristili u poslednjih mesec dana? Koji je po vašem mišljenju najznačajniji inovativni proizvod u Srbiji u poslednjih pet godina?

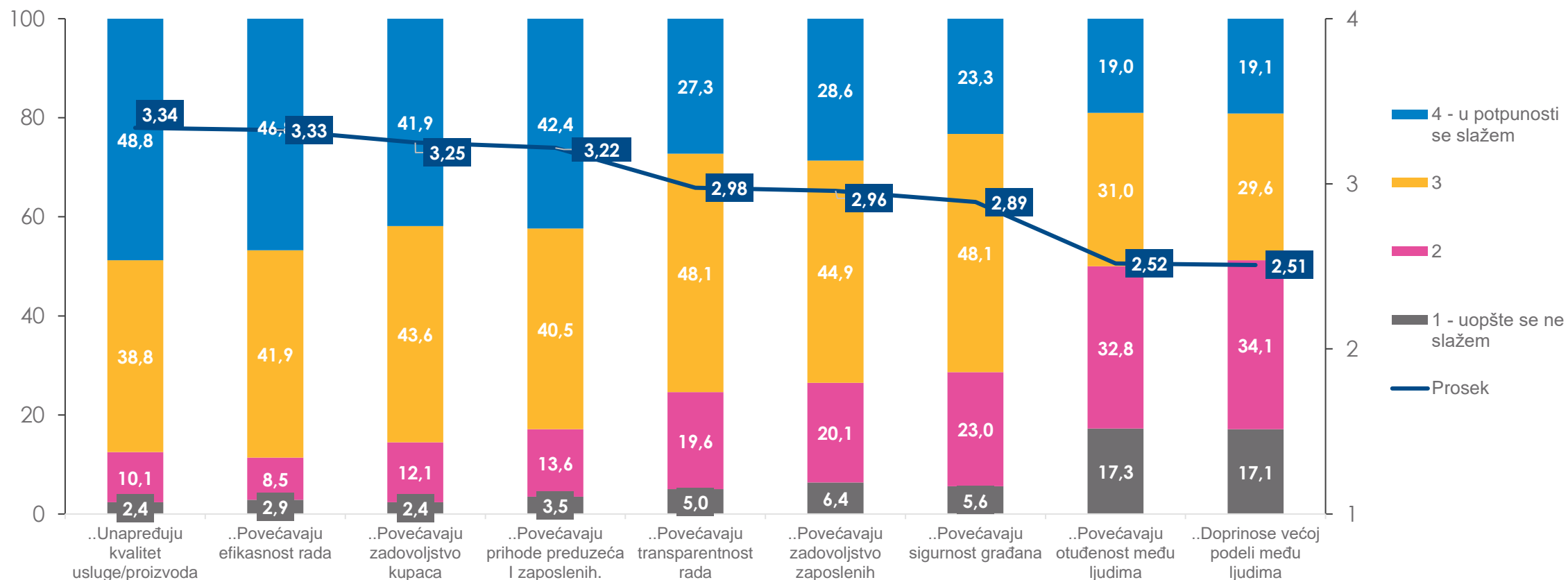
Više od trećine ispitanika nije čulo, koristilo niti smatra značajnim nijedan unapređeni proizvod u Srbiji u poslednjih 5 godina.

Među onim proizvodima koji su navedeni, proizvodi iz segmenta **hrane, tehnike, mobilnih telefona i kozmetike** su među najčešćima za koje su građani čuli i koje su koristili.

Kao najznačajnije navode **eUpravu, čije usluge su trenutno aktuelne (poput zakazivanja vakcinacije, upisa u škole/vrtiće, eKatastra...), kao i elektronsko bankarstvo**, pa onda druge inovacije.

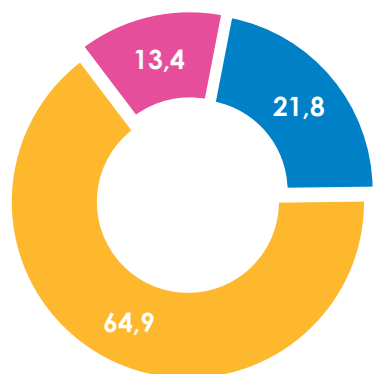
U kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama (1-4) Inovacije...

Građani su više uvereni u pozitivne strane inovacija, što se pre svega odnosi na unapređenje kvaliteta usluga/proizvoda (49% se potpuno slaže) i povećanje efikasnosti rada (47% se potpuno slaže), nego što su uvereni u negativne strane inovacija, kao što su povećanje otuđenosti (19% se potpuno slaže) i podela među ljudima (19% se potpuno slaže).

Uverenost u pozitivne aspekte inovacija (unapređenje kvaliteta usluga/proizvoda, povećanje efikasnosti i zadovoljstva kupaca) je izrazitija kod građana višeg obrazovanja. Sa druge strane u to da inovacije imaju negativan efekat jer povećavaju otuđenost među ljudima su više uvereni stariji građani (preko 55 godina) nego mlađi.

Da li radije birate proizvode kompanije koja je inovativna ili ne?

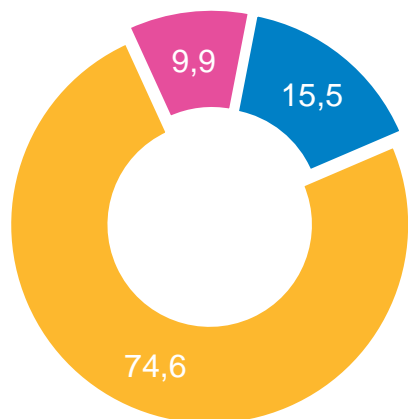
- Da, radije biram proizvode inovativnih kompanija
- I da i ne, zavisi i od drugih kriterijuma
- Ne, obično biram proizvode po drugim kriterijumima

Budući da samo 13% građana ne uzima u obzir inovativnost kompanije pri izboru proizvoda, a što je naročito zastupljenije među starijim građanima preko 55. godina, može se zaključiti da inovativnost kompanije jeste važna.

Oko 1/5 građana se i vodi tim kriterijumom pri izboru proizvoda, što naročito važi za građane mlađih i srednjih godina (18-34) i višeg obrazovanja.

Ipak, najveći deo građana (oko 65%) kada bira proizvode, vodi se inovativnošću kompanije, ali ipak uzima u obzir i druge kriterijumime (cena, prethodno iskustvo...)

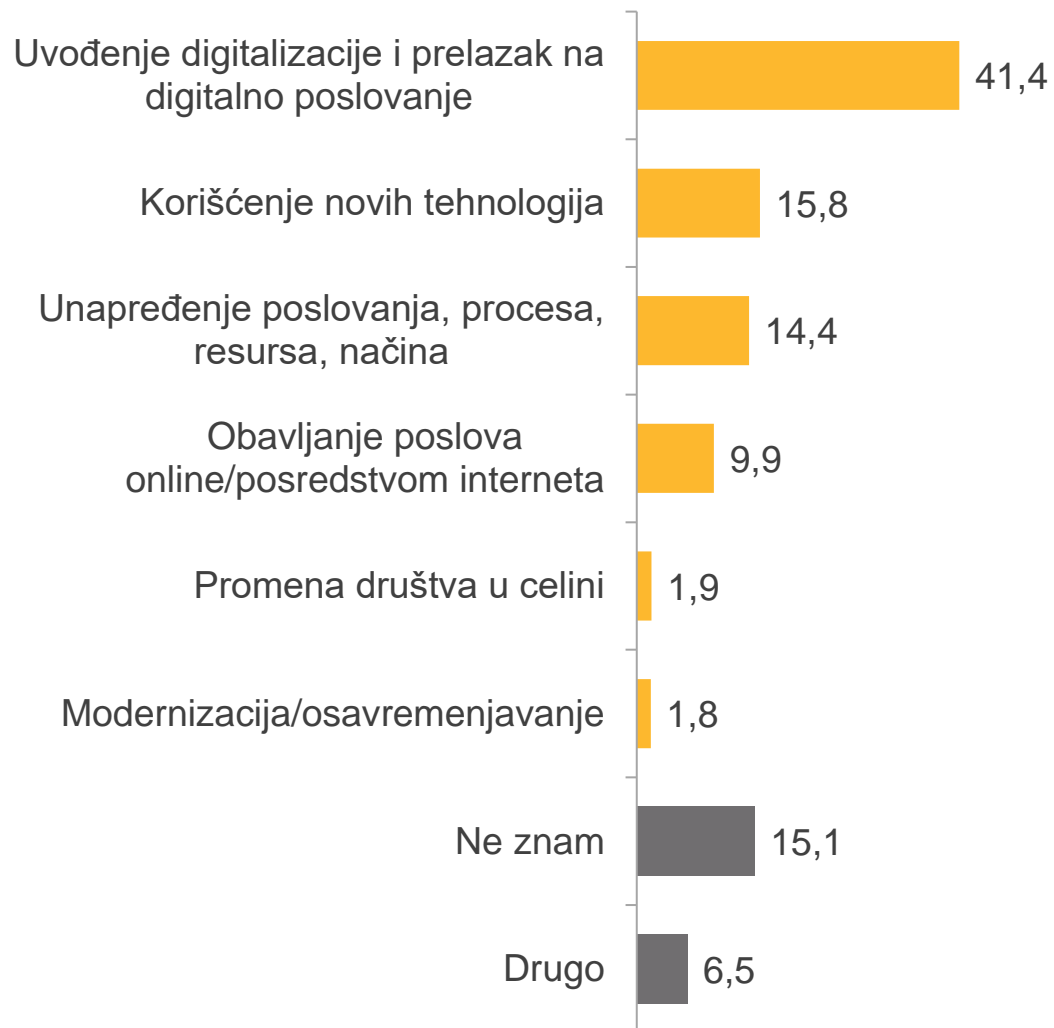
Koja od sledećih rečenica vas najbolje opisuje?

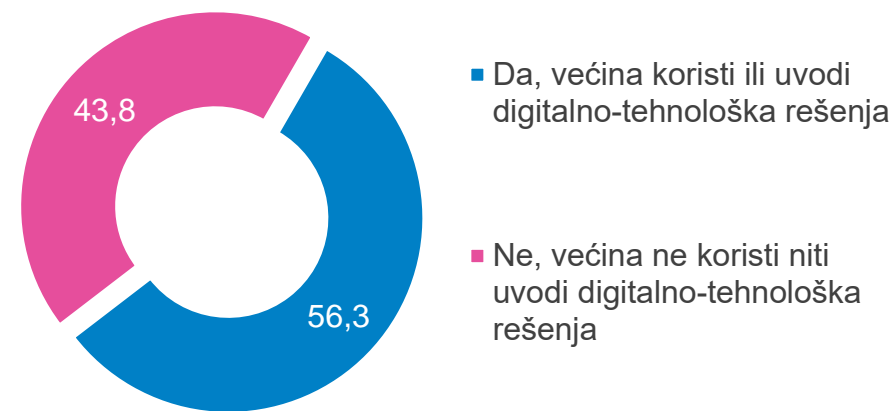
- Ja sam među prvima koji kupuju nove proizvode na tržištu, šta god da je u pitanju
- Volim da probam nove ili unapredjene proizvode, ali samo kada su u pitanju marke/proizvođači čije proizvode inače koristim
- Ne volim da probam nove ili unapredjene proizvode

Tek oko 10% građana ne voli da isprobava nove i unapređene proizvode, većinom stariji (55-64), nezaposleni ili penzionisani građani, i građani nižeg obrazovanja. Među onima koji vole da isprobavaju nove proizvode, mali deo njih bira inovacije bez obzira na proizvođača (15,5%), dok se oko 75% ipak ograničava samo na proverene proizvođače.

Značenje digitalne transformacije

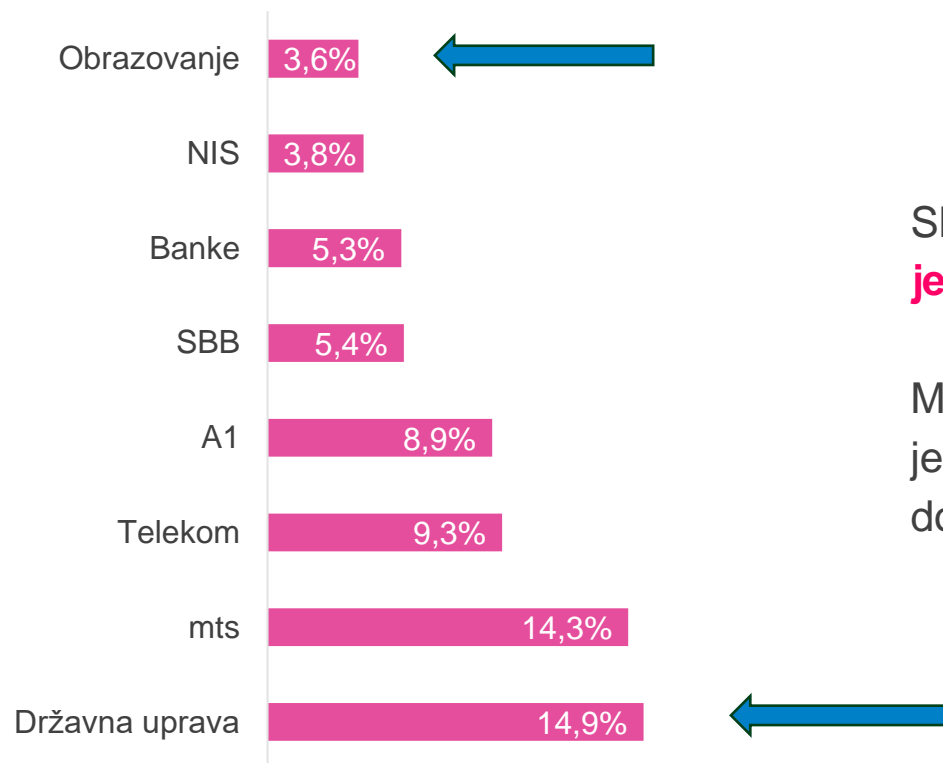

Zastupljenost digitalne transformacije

- Mladi (62,9%) i stanovnici urbanih sredina (61,9%)** veruju da se digitalno-tehnološka rešenja koriste u većini preduzeća, dok su stanovnici ruralnih sredina (48,2%) i građani sa nižim nivoom obrazovanja (38%) skeptičniji prema ovom pitanju.

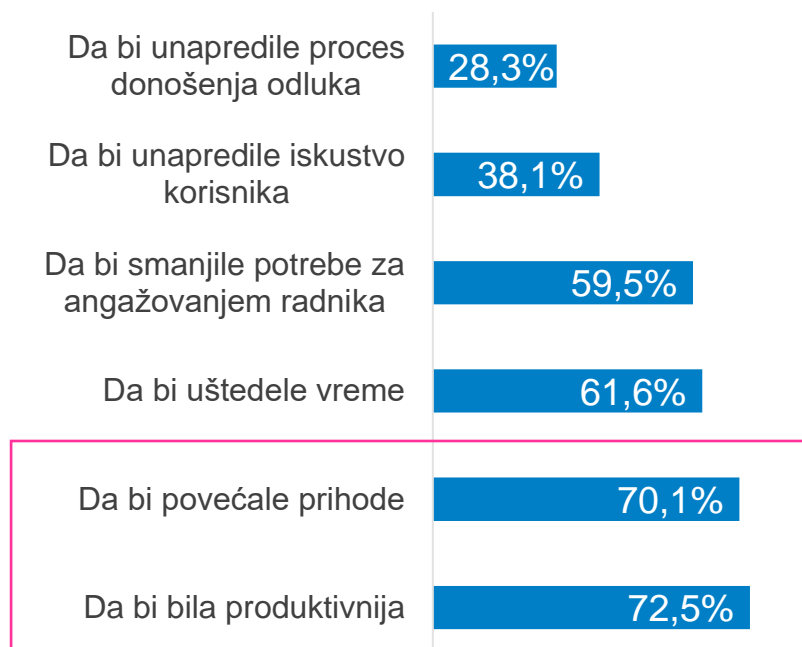
Digitalno transformisane kompanije

Skoro **40%** građana ne zna da navede primer kompanije koja je prošla ili je u procesu digitalne transformacije.

Među najčešćim odgovorima je **državna uprava (14,9%)**, koja je više prepoznata od strane starijih građana (preko 45 godina), dok su na drugom i trećem mestu telekomunikacione kompanije.

Digitalno-tehnološka rešenja u firmama

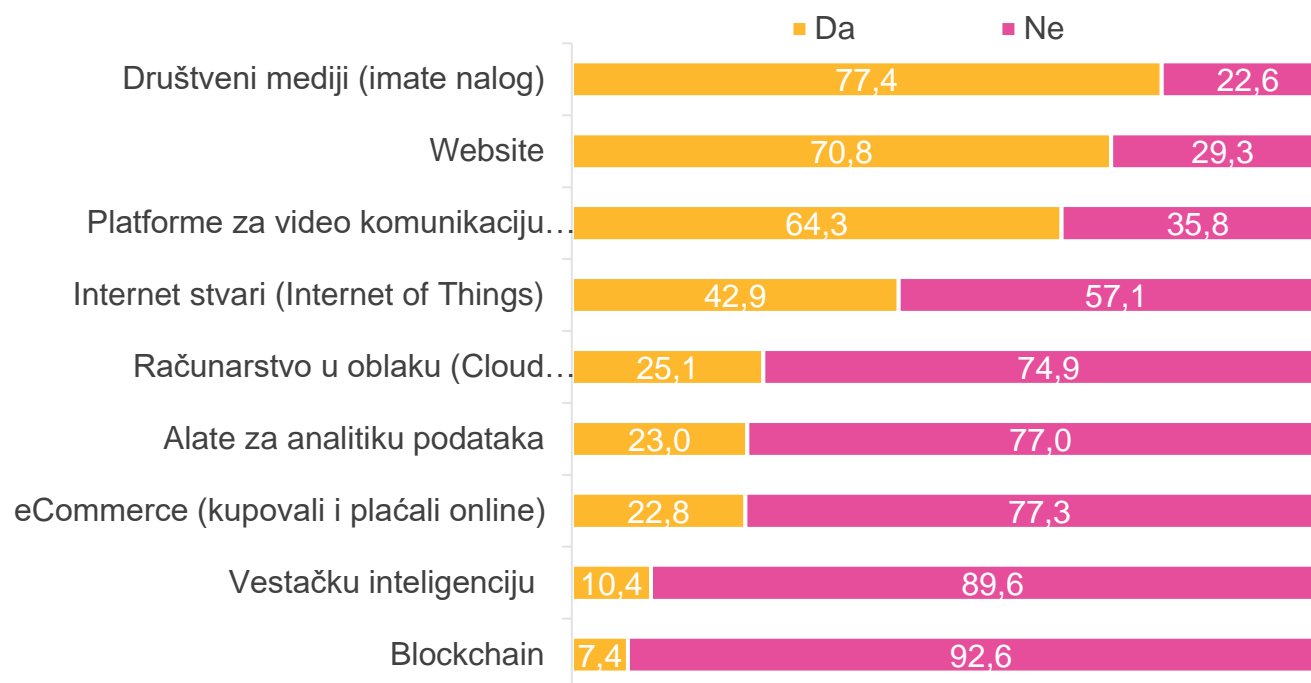

Više od 70% ispitanika smatra da su razlozi za uvođenje digitalno-tehnoloških rešenja kompanija **težnja za povećanjem produktivnosti i profita.**

Upotreba DT rešenja u kompanijama:

1. website (61,4%),
2. društvene mreže (55%)
3. platforme za video komunikaciju (42,6%),
4. veštačka inteligencija (18,1%),
5. blockchain 10,9%.

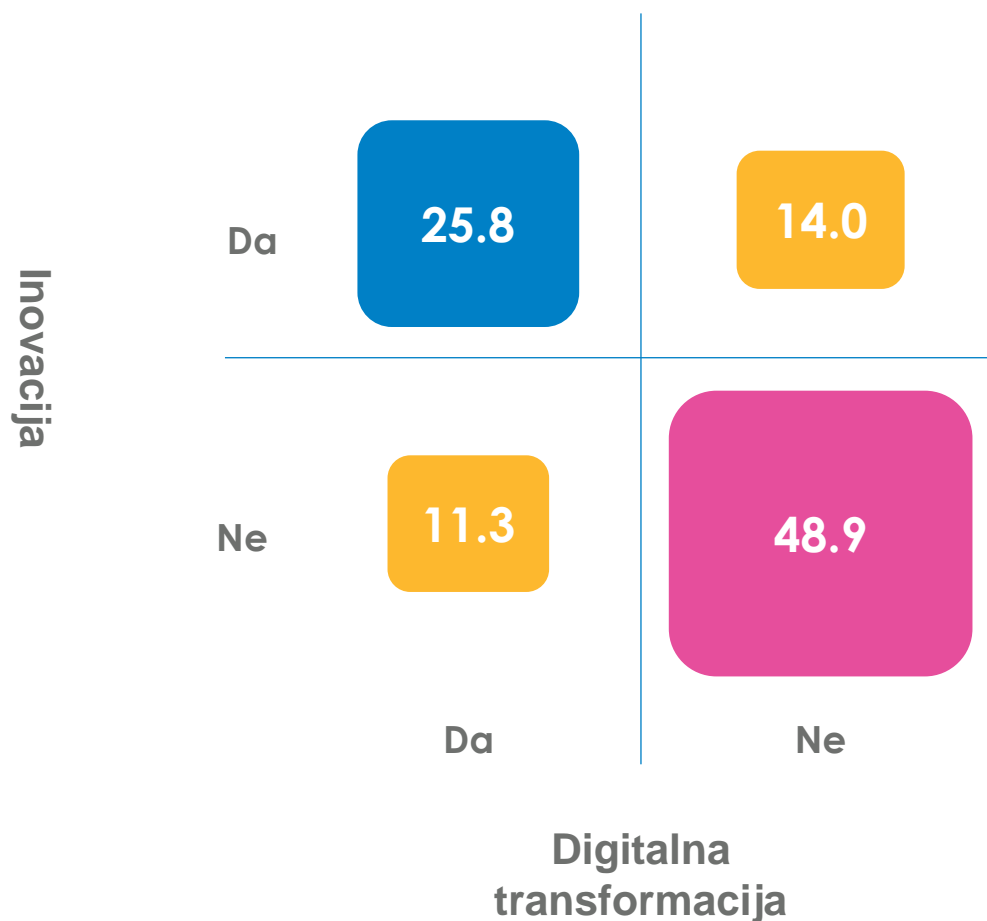
Da li ste vi koristili neke od sledećih DT rešenja

**Inovacije i digitalna
transformacija iz
ugla privrede**

Inovacije i digitalna transformacija u privredi

Baza: total

Oko 40% kompanija koje posluju na teritoriji Srbije su inovativne, a jedna četvrtina firmi su i sasvim inovativne - i uže gledano u svojoj oblasti i u pogledu digitalne transformacije. S druge strane, skoro polovina firmi u poslednjih 5 godina nije uvela ni jednu inovaciju, niti se digitalno transformisala ili ušla u proces digitalne transformacije.

Čini se da **veličina preduzeća utiče na ove procese. Među velikim kompanijama, devet od deset je uvelo inovacije i/ili se digitalizovalo u ovom periodu**, što je značajno više od proseka. Mikro kompanije su po ovim kriterijumima značajno sporije od proseka (što verovatno ima najviše veze sa resursima, mogućnostima za ulaganja).

Kompanije koje, osim na teritoriji Srbije, posluju i na evropskom ili svetskom tržištu, značajno su odmakle u inovacijama i digitalizaciji od proseka, što jeste očekivano, dok firme koje posluju na nacionalnom nivou (Srbija), su značajno napredovale u digitalizaciji u poslednjih 5 godina, za razliku od onih koje posluju samo lokalno ili unutar nekog od regiona u Srbiji.

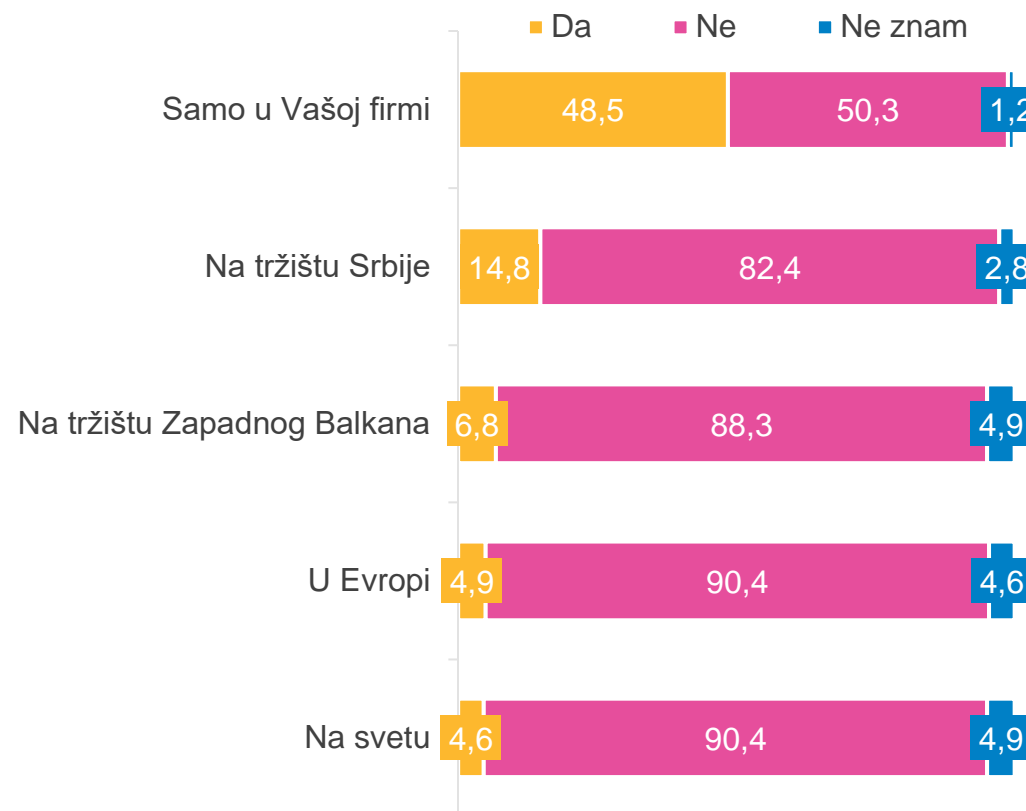
Kompanije koje posluju u oblasti trgovine su lošije u pogledu uvođenja i inovacija i digitalne transformacije od drugih oblasti poslovanja (proizvodnja, usluga...)

Uvedene inovacije u preduzeće

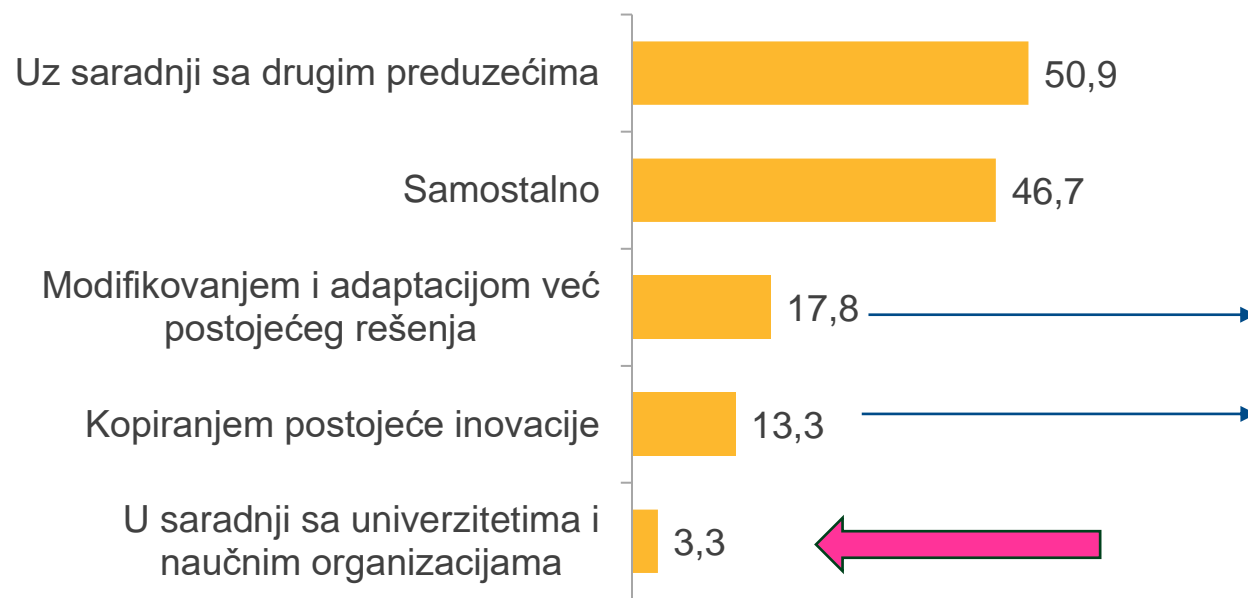

Obim inovacije

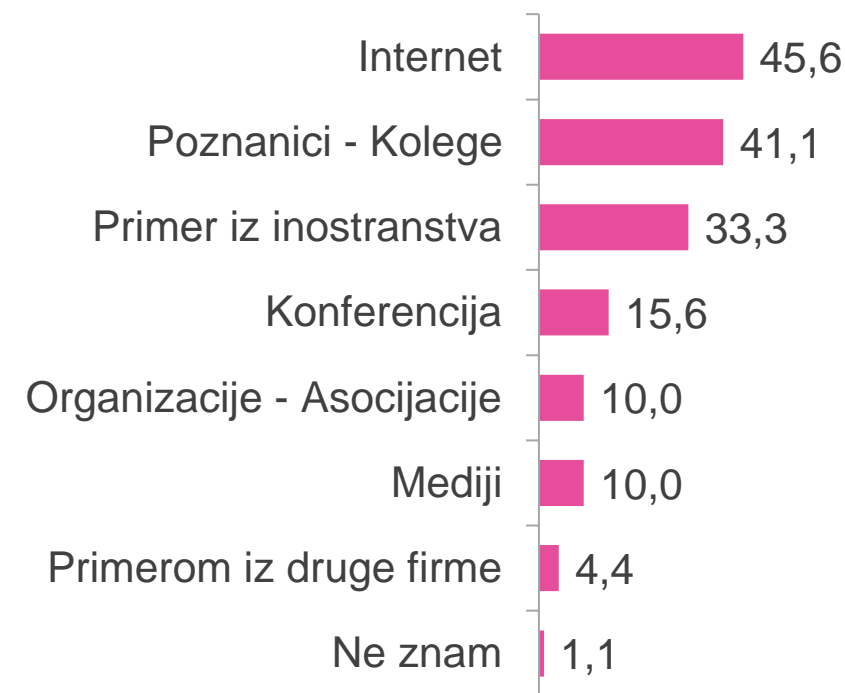
- Skoro polovina njih se slaže da je inovacija u njihovoj firmi bila novina samo za njihovu firmu, ali ne i u širem kontekstu.
- Ipak, svaki sedmi menadžer/ vlasnik firme smatra da je uvedena inovacija od nacionalnog značaja, a u manjem broju ima onih koji inovacije u svojim firmama smatraju za važne na tržištu Zapadnog Balkana (7%), pa i na evropskom i svetskom nivou (oko 5%).

Na koji način ste razvili inovaciju?

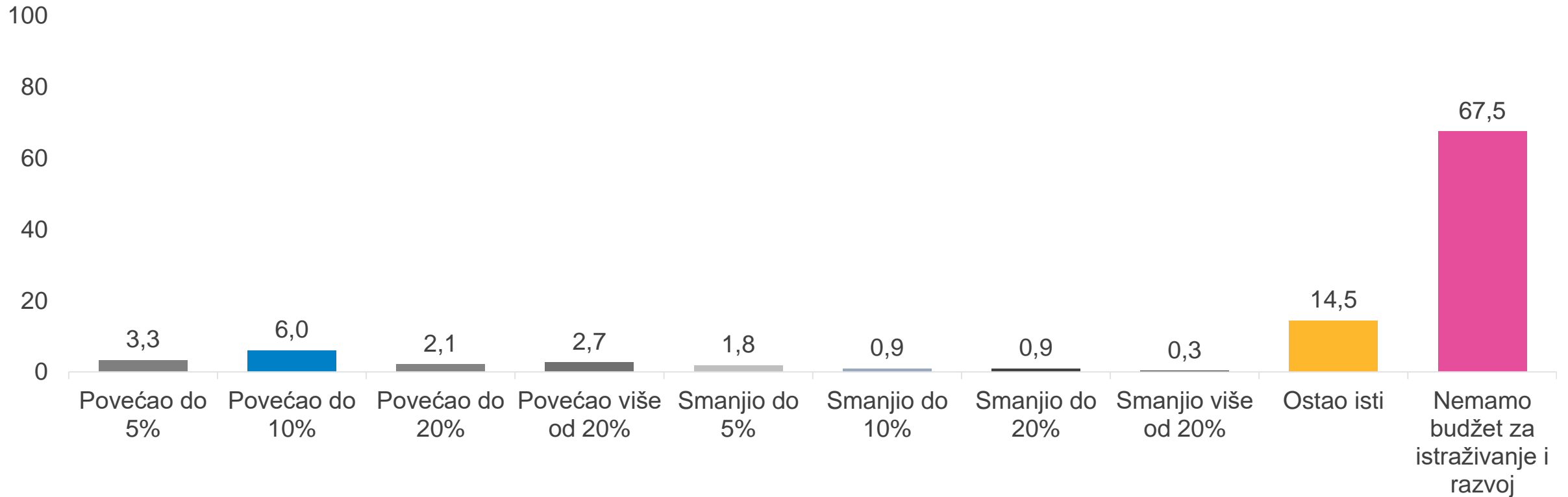

Baza: n = 332

Na koji način ste saznali za rešenje koje ste kopirali / modifikovali?

Baza: n = 90

U čak 2/3 firmi **ne postoji budžet za istraživanje i razvoj** (ovde prednjače mikro firme).

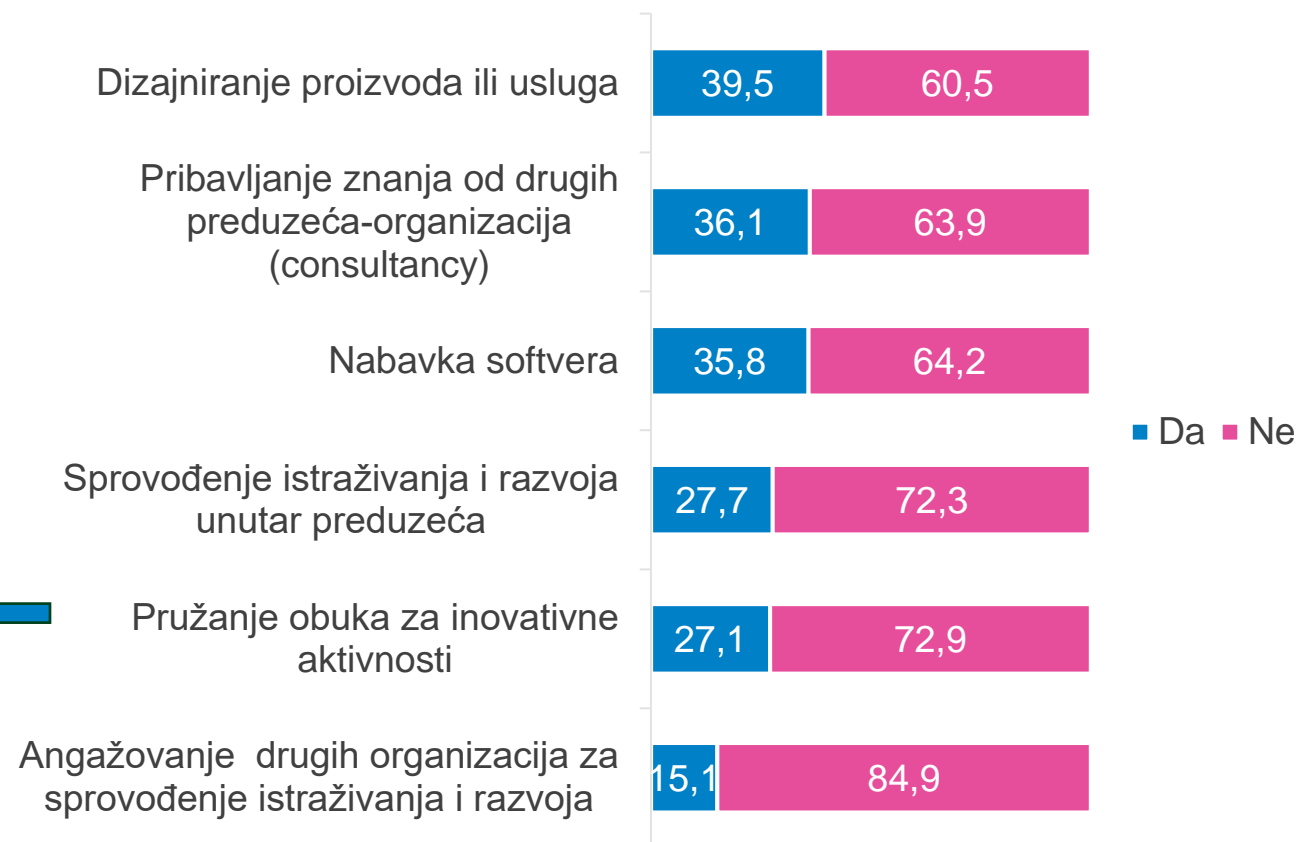
Od onih koji imaju budžet za istraživanje i razvoj, u najvećem broju firmi je **budžet ostao isti kao i u prethodne tri godine** (naročito se ističu velike firme). Iako je relativno mali broj firmi u kojima se budžet povećao tokom ovog vremena, ipak je veći broj firmi u kojima je budžet povećan nego onih u kojima je smanjen.

Inicijatori inovacija

Primarni inicijatori inovacija su **vodeće strukture firme** – menadžeri, direktori, osnivači. Svaki deseti **zaposleni** se vidi kao kreativac koji može da pokrene inovacije.

Razvojne aktivnosti

Slično kao sa inovacijama, više od polovine preduzeća u potpunosti se slaže da je **digitalna transformacija danas uslov za opstanak na tržištu**.

Velika preduzeća, kao svrhu digitalne transformacije naročito naglašavaju **poboljšanje produktivnosti**, zatim **unapređenje iskustva** - kako korisničkog, tako i u donošenju odluka.

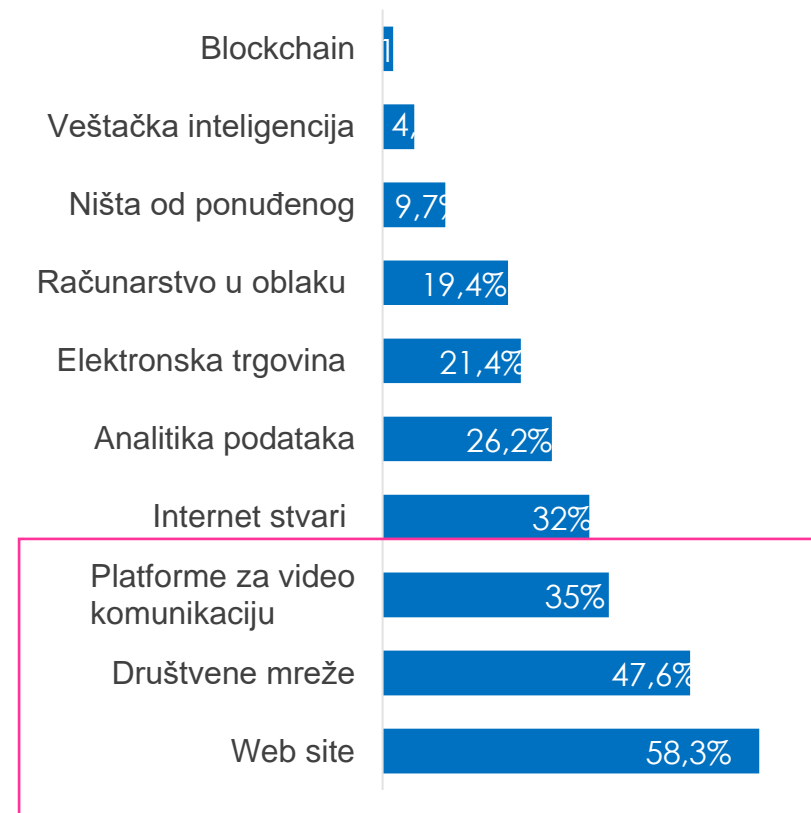
U procesu digitalne transformacije više od polovine preduzeća se bavilo unapređenjem svog **web site-a**, naročito u Beogradu i firme sa internacionalnim poslovanjem.

Prisustvo na društvenim medijima je omogućila skoro polovina preduzeća, dok 19% firmi koristi Računarstvo u oblaku.

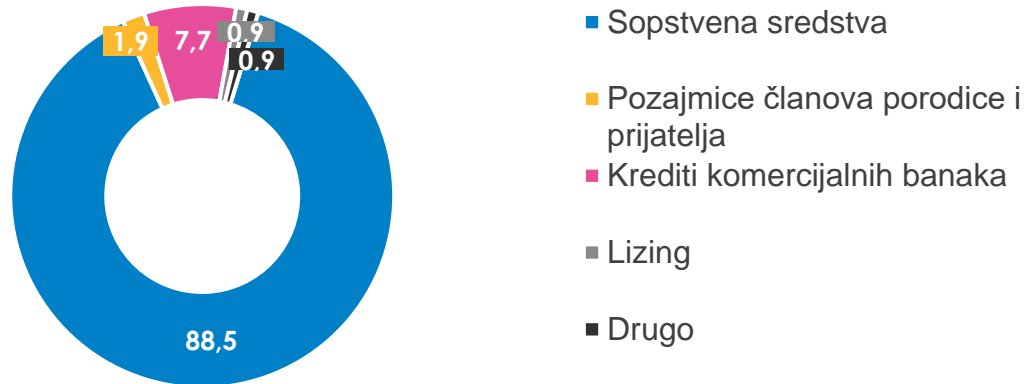
Barijere u digitalnoj transformaciji:

1. administrativne barijere (9,7%)
2. nejasne tržišne potrebe (6,8%)
3. nedovoljno finansija (8,4%)
4. nedostatak obučenog kadra (7,4%).

Upotreba tehnologija u digitalizaciji preduzeća

Izvori finansiranja inovacija

- Čak **79,6% preduzeća nije apliciralo** za programe podrške.
- Najviše je korišćeno **kreditiranje (57,5%)** i **bespovratna sredstva/sufinansiranje (40%)** u vidu programa: Fonda za inovacionu delatnost, Ministarstva bez portfelja zaduženog za inovacije i Centra za digitalnu transformaciju.
- **Manje od 1%** apliciralo ili koristilo **alternativne izvore finansiranja**.

Korišćenje olakšica

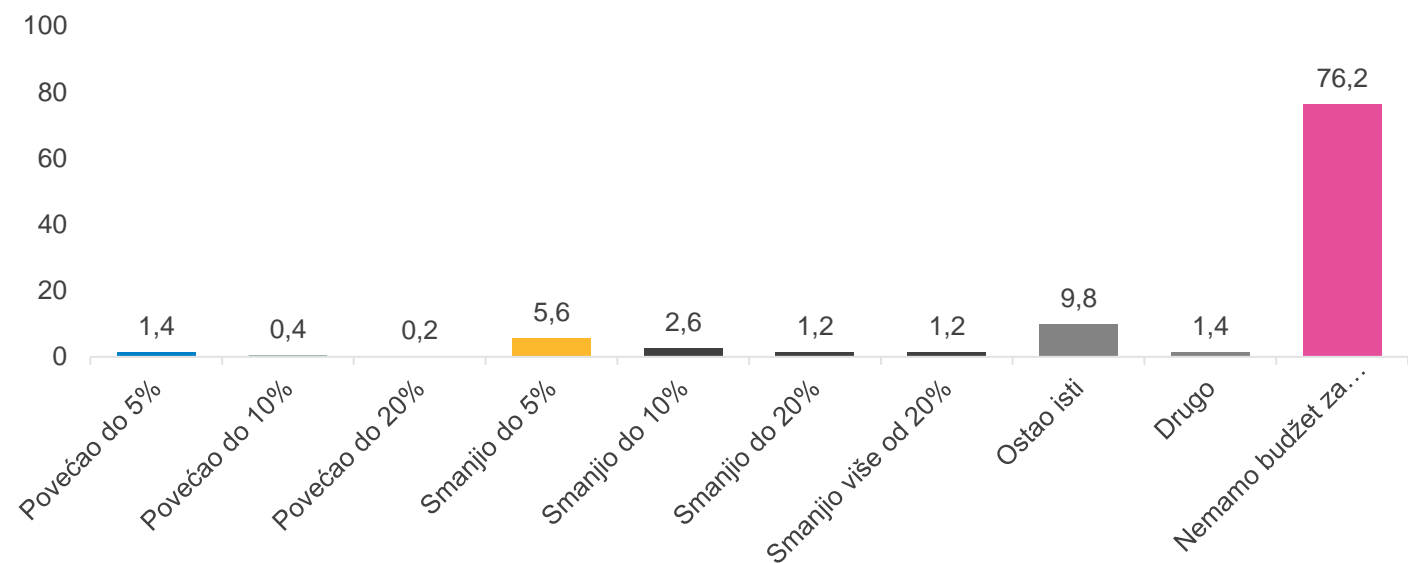
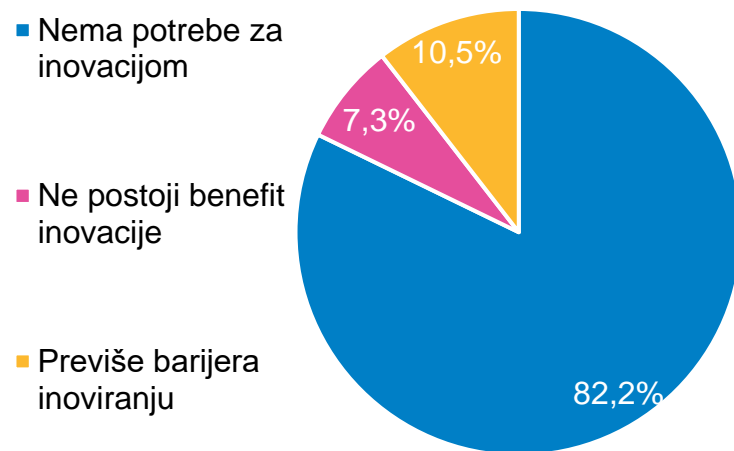

Od kompanija koje ne sprovode inovacije, samo manji deo preduzeća tj. **svako deseto preduzeće je odustalo od planirane/otpočete inovacije** u prethodnih 5 godina.

Glavni razlog zbog čega oko 80% preduzeća ne sprovodi inovacije jesta taj da **ne vide potrebu za tim**. Manje od 10% preduzeća kao razlog navodi da ne vidi benefite i oko 10% preduzeća smatra da postoji previše barijera tome.

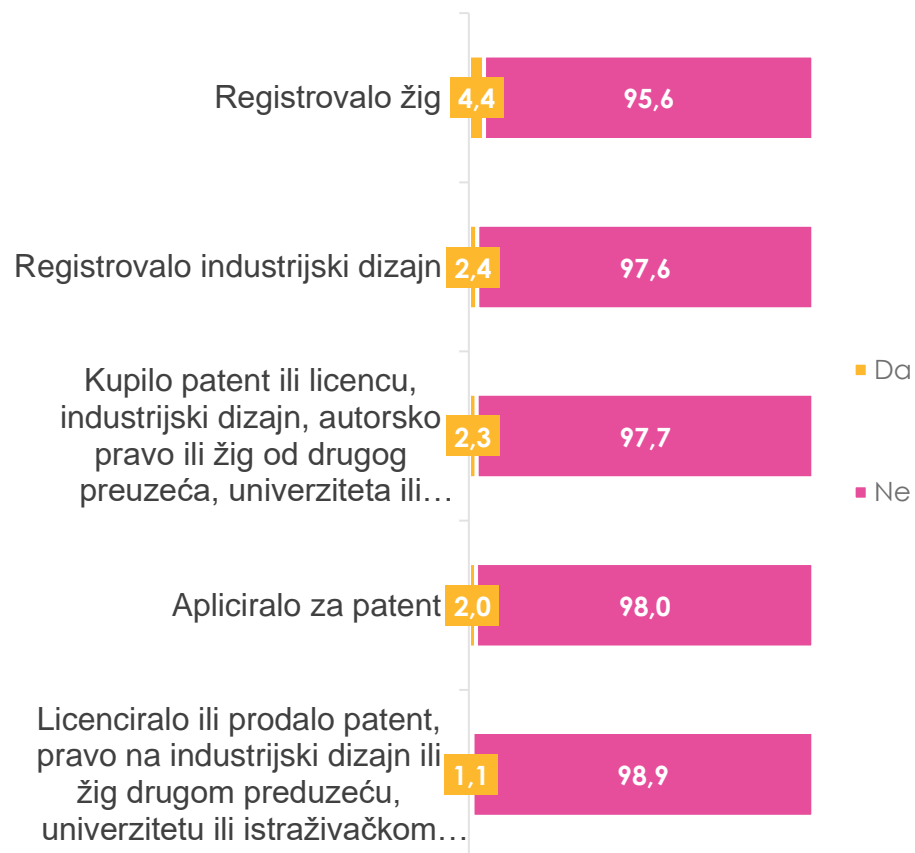
Razlozi za nesprovođenje inovativne aktivnosti

Budžet za istraživanje i razvoj

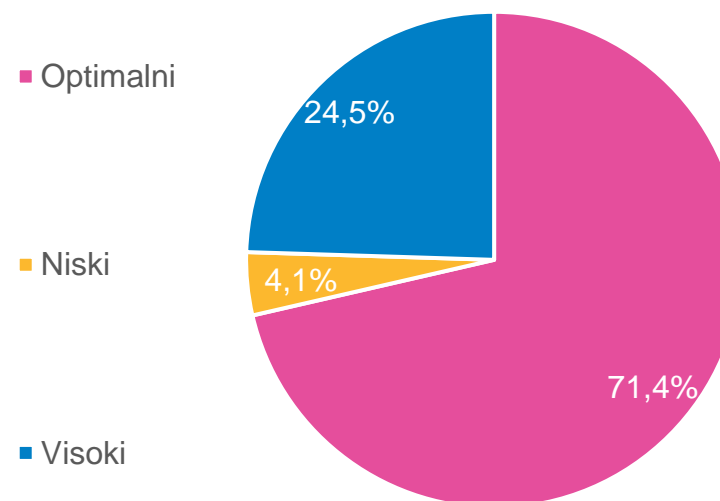

Zaštita intelektualne svojine

- **Zaštita intelektualne svojine nije dovoljno ustaljena praksa** među privrednicima u Srbiji.
- **Registrovanje žiga** najslabije je zastupljeno kod preduzeća koja rade na lokalnom nivou (2,1%), dok ga **najviše praktikuju veća preduzeća (33,3%)** i preduzeća koja se bave proizvodnjom (10,2%).
- Glavni razlog slabog upuštanja u procedure zaštite intelektualne svojine nije u troškovima te procedure, budući da većina ispitanika smatra da su **troškovi optimalni**.

Hvala na pažnji